

Gustav Weigand, *Armânii. Cercetări etnografice, filologice-istorice asupra așa numiților macedo-romani sau țințari de Gustav Weigand. Volumul I. Țară și oameni. Cu o ilustrație de titlu, 8 fotografii și o hartă*, Editura Tracus Arte, București, 2014, 398 p.[†]

Nistor Bardu*

Facultatea de Litere, Universitatea „Ovidius” din Constanța, Aleea Universității 1, 900472 Constanța, România

1. Bine cunoscută de către lingviștii români și citată frecvent în studiile de lingvistică aplicată, mai cu seamă în cele de dialectologie și de istorie a limbii române, lucrarea germanului Gustav Weigand, *Die Aromunen. Etnographisch-philologisch-historische Untersuchungen über das Volk der sogenannten Makedo-Romanen oder Zinzaren. Land und Leute, Mit einem Titeldilde, 8 Tafeln und einer Karte*, Leipzig, Johann Ambrosius Barth (Arthur Meiner), 1895¹, a fost tradusă de curînd în limba română cu titlul *Armânii. Cercetări etnografice, filologice-istorice asupra așa numiților macedo-romani sau țințari de Gustav Weigand. Volumul I Țară și oameni. Cu o ilustrație de titlu, 8 fotografii și o hartă*, (București, Editura Tracus Arte, 2014). Este pentru prima dată cînd lucrarea lui Weigand vede lumina tiparului în limba română. Fiind vorba deocamdată de volumul I, avem convingerea că traducătorul și îngrijitorul ediției vor da versiune românească și celui de-al II-lea volum.

Publicul mai larg s-ar putea întreba de ce s-a întîmplat aceasta atît de tîrziu, după aproape 120 de ani de la apariția ei în limba germană. Dar mai interesant decît acest aspect ni se pare faptul că specialiștii români în domeniu n-au reclamat absența versiunii românești a acestei lucrări a lui Weigand. După părerea noastră, cauzele acestui fapt pot fi următoarele:

Pe de o parte, pentru lingviști, acest volum I al lucrării *Die Aromunen* a lui Weigand este mai puțin relevant decît volumul al II-lea (apărut înainte de cel dintîi, în 1894!), care cuprinde textele dialectale culese de autor de la aromânii cunoscuți și anchetați de el în călătoriile sale prin Balcani. Pe de altă parte, în ceea ce privește informațiile istorice și etnografice

despre aromâni, opinia publică din Statul Român modern (de după Unirea din 1859) n-a trebuit să-l aștepte pe Gustav Weigand pentru a afla de existența acestei ramuri din Balcani a românilor de la Carpați și Dunăre. Din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, românilor din Principate le-au fost oferite tot mai multe date despre frații lor balcanici, aromânii. Istoricul Stoica Lascu, de la Universitatea „Ovidius” din Constanța, arată, într-un studiu din 2003, că mai întîi revoluționarii pașoptiști (Chr. Tell, I. H. Rădulescu, D. Brătianu, C. Negri, Ion Ionescu de la Brad, I. Ghica) au fost cei „care au venit în contact nemijlocit cu urmașii romanității balcanice, la ei acasă, în așezările din Turcia europeană” (Lascu, 2003, p. 257). Mărturii nemijlocite, și de ordin etnografic, și de ordin lingvistic, datînd din 1852, se regăsesc în însemnările lui **Ion Ionescu de la Brad**, care i-a întîlnit pe „păstorii români, ce vin din munții Ipirului și ai Macedoniei de-și ierneză numeroasele lor turme în frumoasele și întinsele cîmpii ale Tessaliei”, a vorbit cu ei și a aflat că sînt români („*Him rumâni*”), adică vlahi, creștini. Mai multe informații despre frații balcanici ai românilor a publicat, în 1863, **Dimitrie Bolintineanu**, în volumul său *Călătorii la românii din Macedonia și Muntele Athos sau santa Agora*. Chiar dacă datele oferite de acest autor sînt mai mult livrești, după cum a arătat mai tîrziu Th. **Capidan** (1932, p. 41; vezi și Lascu, 2003, p. 260), ele au avut un rol important în „conștientizarea românilor privind existența, istoria și civilizația urmașilor romanității balcanice” (Lascu, 2003, p. 262). Despre românii macedoneni scriu și publică apoi, în urma unor călătorii la fața locului, **Radu C. Pătârlăgeanu** (*Călătorii în Macedonia, Thesalia și Muntele Athos*

[†]O primă versiune a acestui text a fost publicată sub titlul de *Gustav Weigand răstălmăcit!* la data de 23 mai 2016, în ziarul „Constanța noastră”.

* Adresă de corespondență: nistor_bardu@yahoo.com.

¹Am reprodus întocmai titlul și celelalte date cuprinse în pagina de titlu, scanată și redată ca atare în volumul tradus (p. 4). Volumul original are de fapt două pagini de titlu.

de..., Ploiești, 1884), **Alexandru Pencovici** (*Despre românii din Macedonia și Muntele Athos. Impresiuni de călătorie de...*, București, 1885) (Lasca, 2003, p. 269–270). În anul 1895, când Weigand publica la Leipzig primul volum din *Die Aromunen...*, la București apărea opul lui **Ioan Nenițescu**, *Dela Românii din Turcia Europeană. Studiu etnic și statistic asupra armânilor*. Impunătoare prin dimensiuni (643 p., cu numeroase fotografii), dar și prin conținut, chiar dacă multe din datele istorice, geografice, etnografice sau privitoare la școlile românești oferite de autor nu vin din propriile constatări de pe teren, din discuțiile directe cu *armânii*, ci din surse de birou sau din relatările altora, lucrarea lui Ioan Nenițescu a produs o impresie puternică în societatea românească a timpului. În primele decenii ale secolului al XX-lea, alți călători români, unii dintre ei de origine aromână, de acum înainte din ce în ce mai avizați, culeg date tot mai precise, de ordin istoric, social, lingvistic, etnografic, folcloric și statistic sau privitoare la școlile românești, despre aromânii din Balcani, cunoscuți, fotografiți și intervievați în localitățile de baștină și în viața lor cea de toate zilele. Amintim în acest sens pe Al. Rubin, Pericle Papahagi (pentru informațiile despre meglenoromâni), Constantin N. Burileanu (pentru datele despre aromânii din Albania), I. Manu, C. Istrati, Mihail-Virgiliu Cordescu ș.a.²

Așadar, la data apariției la Leipzig a volumelor II și I ale lucrării *Die Aromunen* a lui Gustav Weigand (1894 și, respectiv, 1895), opinia publică din România avea destule cunoștințe despre starea generală a aromânilor din Peninsula Balcanică, iar după această dată, informațiile despre ei devin tot mai numeroase, mai sistematice și mai exacte. Ele culminează, în perioada interbelică și în cea postbelică, cu studiile reputaților lingviști de origine aromână Th. Capidan, Tache Papahagi, Matilda Caragiu Marioțeanu, Nicolae Saramandu, Gheorghe Caragiani ș.a., ale căror lucrări satisfac și azi exigențele cercetătorilor în domeniu și sînt consultate și citate ca atare. Aceasta este cauza reală pentru care lucrarea lui Weigand nu a fost tradusă în limba română pînă în prezent, și nu alta, cum lasă să se înțeleagă editoarea Mariana Bara atunci când scrie, în postfața „O călătorie la armâni”, numită de ea „*studiul critic*”, următoarele: „*Deși Weigand este un autor de referință, citat în lucrările de specialitate, opera sa nu a fost tradusă în limba română*” (Weigand, 2014, p. 390).

²Pentru mai multe detalii, cf. Lasca (2003, p. 277 și urm.).

Pe de altă parte, editoarea însăși precizează că, la data călătoriilor descrise în *Die Aromunen*, I, Weigand „*era la începutul carierei științifice (avea 29 de ani cînd pornește în această călătorie, și numai 26 cînd desfășura cercetarea de teren la armânii din Olimp)*”, și că „*descrie cu minuțiozitate dialectele armânei în volumul de literatură populară, dar adoptă un sistem de transcriere (fidel fonetic), destul de dificil și neutilizat de alți autori. De aceea, volumul de față trebuie citit ca o carte de călătorie, cum se și prezenta ea la 1895 pentru publicul de limbă germană* (s. n. N.B.), *care intră în paradigma relatărilor de călătorie, mai ales pentru Balcani, zonă necunoscută, suficient de exotica și de colorată pentru a atrage atenția.*” (Weigand, 2014, p. 390–391).

Cu alte cuvinte, Mariana Bara își previne cititorii că opera pe care o comentează în studiul său critic trebuie privită drept o operă de tinerețe a autorului și nu una de căpătii, care se adresează, în primul rînd, publicului german, iar nu celui din România! Așa stînd lucrurile, nici un reproș că *Die Aromunen* nu a fost tradus pînă acum nu-și are rostul.

*

2. Pe pagina de titlu a volumului tradus (Weigand, 2014, p. 3), după elementele de titlu și subtitlu din original, mai exact, după cuvintele *Volumul I. Țară și oameni. Relatarea autorului despre călătoriile sale în sud-vestul Peninsulei Balcanice, însoțită de trei anexe științifice, o ilustrație de titlu, opt tabele, opt fotogravuri și o hartă etnografică*, apar următoarele precizări ale editorilor români: „*Traducere din limba germană și note de Christian Bandu. Ediție îngrijită de Mariana Bara (revizia traducerii în limba română, studiu critic, note, bibliografie)*”. Nu se precizează însă care sînt notele care aparțin traducătorului și care sînt cele ale îngrijitorului ediției. Nu avem decît să deducem că notele finale de la *Cuvînt înainte*, de la capitole și de la anexe (p. 335–346) au ca autor pe Christian Bandu. Nu ne dăm seama care ar putea fi notele Mariane Bara, dar sîntem siguri că, pe lîngă „*studiul critic*” de la sfîrșitul volumului, intitulat *O călătorie la armâni* (p. 347–391), un fel de postfață a cărții, *Lista cronologică selectivă a lucrărilor publicate de Gustav Weigand* (p. 396) și *Notă asupra ediției* (p. 397) sînt ale sale. Aceste aspecte trebuie lămurite pentru a delimita responsabilitățile ce revin fiecăruia dintre cei doi pentru afirmațiile făcute în aparatul tehnic al ediției.

*

3. Ceea ce surprinde pe dialectologul român încă de pe copertă și apoi, de pe cele două pagini de titlu, și în continuare, în text, este echivalarea de către traducător a numelui-titlu *Die Aromunen*, lansat de Weigand în această carte, ca *Armânii*, și nu ca *Aromânii*, cum a fost interpretat, acceptat și întrebuițat în studiile lor de către specialiștii în domeniu, de 120 de ani de încoace. Explicația dată de traducător (Christian Bandu?), în *Note finale la «Cuvînt înainte»*, este de-a dreptul stupefiantă:

„Denumirea germană *Aromunen* a fost echivalată greșit în limba română, prin *aromâni* [...] Termenul este utilizat ca atare în lucrările de specialitate ale filologilor, istoricilor, etnografilor, etnomuzicologilor, scriitorilor, etc. din România, precum Pericle Papahagi, Theodor Capidan, Tache Papahagi, Victor Papacostea, Valeriu Papahagi, Ioan Caranica, George Marcu, Matilda Caragiu Marioțeanu, Hristu Căndroveanu, etc., fiind și azi denumirea cea mai folosită în mass-media, viața publică ș. a. m. d. Dacă Weigand ar fi spus în germană «aromâni», cuvîntul ar fi fost atunci «Aromänen», așa cum în limba germană «români» se traduce prin «Rumänen» și nu «Romunen». Folosirea denumirii «aromâni» și nu «armâni» s-a datorat în bună parte, alături de neinformare, «tezelor ideologiei naționale românești în problematica armânească». (s.n. N.B.!) (Mariana Bara, *Limba armânească*, Cartea universitară, București, 2007, p. 13).”

(apud Weigand, 2014, p. 335)

Mai întâi, traducătorul și apoi îngrijitoarea ediției, Mariana Bara, citată de traducător în nota sa drept o autoritate în problematica respectivă, uită, în textul de mai sus, că denumirea de *aromân* a fost și este folosită de aproape toți cercetătorii români, fie lingviști, fie istorici, folcloriști sau etnomuzicologi, fie scriitori etc., precum și de foarte mulți autori străini³.

³Vom aminti doar o parte dintre ei: Nicolae Iorga, Constantin C. Giurescu, G.I. Brătianu, Dușan Popovici, Nicolae Șerban Tanașoca, Neagu Djuvara, Carlo Tagliavini, Ovid Densusianu, Sextil Pușcariu, Alexandru Rosetti, Emil Petrovici, Alexandru Graur, Boris Cazacu, Emanuel Vasiliu, Dimitrie Macrea, Ion Coteanu, Romulus Todoran, Grigore Brâncuș, Marius Sala, Cicerone Poghir, G. I. Tohăneanu, Petre Ș. Năsturel, Nicolae Saramandu, Liliana Ionescu Ruxăndoiu, Adrian Poruciu, Petru Neiescu, Vasile Arvinte, Constantin Frâncu, Gheorghe Carageani, Petar Atanasov, Eugeniu Coșeriu, Max Demeter Peyfuss, Thede Kahl, Paul Garde etc. etc. În logica aprecierii domnului Christian Bandu, toți acești prestigioși oameni de știință români și străini, sînt deopotrivă neinformați sau prizonieri ai „tezelor ideologiei naționale românești în problematica armânească”!

⁴Deoarece în limba germană nu există vocalele *ă* și *î* (*â*), care sînt specifice sistemului fonetic al dialectului aromân, trebuie să precizăm că, pentru redarea lor, Weigand folosește litera *u*, cu cerculeț dedesubt (*ü*), pentru *â*, și litera *o*, cu cerculeț dedesubt (*ö*), pentru *ă*.

De aceea, termenul respectiv s-a impus definitiv în lingvistica românească și a pătruns și în limbile de circulație internațională, precum engleza (*Aromanians*) și franceza (*Aroumains*, cf. *Dictionnaire* 1994, s.v. *aroumain*). Trebuie să interpretăm această realitate prin ideea că și alcătuitoarii de dicționare englezi și francezi sînt „neinformați” sau/și că i-a apucat și pe ei frenezia naționalistă românească?

În al doilea rînd, Weigand nu spune nicăieri că termenul *Aromunen*, creat de el, înseamnă doar *armâni*. Dimpotrivă, el precizase încă din volumul al doilea, publicat cu un an înainte (1894), că germanul *Aromunen* este un termen general prin care el îi cuprinde pe toți cei care își spun *Armâni*, *Arămâni*, *Arămeii* (sau *fărșeroți*). Iată cuvintele sale în original:

„Im Aromunischen lautet der Name: *Armân* im Centrum und Süden, *Arămăñ* (*Arumăñ?*) im Norden, *Arămén*⁴ bei einigen *Farșeriotenstämmen*; *Aromunen* ist die deutsche Form, die am besten der nördlichen einheimischen, entspricht, ich werde die daher in Zukunft ausschließlich gebrauchen” [„În aromână sînt folosite următoarele denumiri: *armân* în centru și sud, *arămăñ* (*arumăñ?*) în nord, *arămén* la unele comunități *fărșerote*. *Aromunen* este termenul german corespunzător pentru comunitățile nordice, termen pe care îl voi folosi și eu de aici înainte”] (sublinierile și traducerea ne aparțin, N.B.)

(cf. Weigand, 1894, p. VIII)

Este cît se poate de limpede că **numele de *armân* este numele doar al unui grup de aromâni cunoscuți de Weigand, mai precis, al celor din sud și din centru. Este deci o denumire regională, iar nu una care să-i cuprindă pe toți aromânii** (s.n. N.B.).

Weigand reafirmă această realitate lingvistică întilnită de el pe teren și în volumul I, despre care este vorba aici. Găsind necorespunzătoare denumirile de „macedo-vlahi”, „români din sud”, „vlahi pindenii”,

„vlahi transdanubieni”, „cuțovlahi”, „țințari”, Weigand propune etnonimul „Aromunen” „care redă în germană cuvântul *arămâni*” (s.n. N.B.) (Weigand, 2014, p. VII), adică pe toți aromânii care au în grai fonetismul specific *a* protetic.

Se vede și aici destul de clar că nu este vorba de numele *armâni*, cum interpretează autorul notei 2, de la pagina 335 (Christian Bandu?), și Mariana Bara, în considerațiile sale de la paginile 361–363, ignorând total afirmațiile lui Weigand din volumul II, din 1894, ci de *arămâni*. Adică de *aromâni*, cum bine au interpretat toți specialiștii în domeniu de pînă acum. Dacă ar fi vrut să-i cuprindă pe toți aromânii sub numele de *armâni*, autorul ar fi întrebuițat ca atare termenul de *Armăni*, menționat în volumul din 1894 (vezi *supra*), cu precizarea că se referă la aromânii din centrul și sudul Peninsulei Balcanice, cunoscuți de el la fața locului!

Concluzia care se impune este că atît traducătorul, cît și îngrijitorul acestui volum I al celebrei (pentru noi, români!) lucrări *Die Aromunen* a lui Weigand, **au mistificat traducerea numelui aromânilor**, în titlul de pe copertă, de pe paginile de gardă și de titlu, și apoi pretutindeni în text, unde autorul folosește termenul *Aromunen* și/sau derivatele și formele sale flexionare (*aromunisch, aromunische, aromunischen, aromunischer, aromunisches*), compromițînd definitiv întreaga versiune românească a acestei opere (s.n. N.B.). Păcat de atîta muncă!

*

4. O întrebare care se se poate pune și pe care ne-o punem este următoarea: Cum a ajuns Gustav Weigand la denumirile de *arămâni* (*arumăni?*), *arămehi*, din volumul II (1894, p. VIII) și la aceea de *arămâni*, din volumul I (1895, p. VII), în legătură cu care oferă explicații?

După cum arată sursele cunoscute, apelativul *arămân* nu se aude pe nicăieri la aromâni: nici la pindeni și grămosteni, care își spun *armâni*, și nici la aromânii din Albania. Dacă Weigand a auzit o asemenea denumire, aceasta trebuie să fi fost foarte rară. Nu este exclus ca ea să fi fost creată ad-hoc. Una dintre denumirile folosite de aromânii din Albania este *rămăni*, formă înregistrată încă din 1797, în *Abecedarul* lui Constantin Ucuta, în

derivatele *rrămăneasca, rrămănești* (Papahagi, 1909, p. 67). Mai tîrziu, în 1895, în relatările sale, Ioan Nenițescu generalizează termenul *armân* pentru toți aromânii pe care i-a vizitat sau despre care a auzit, dar despre aromânii fărșeroți notează, citîndu-l pe Ioan Caragiani, că s-au numit totdeauna *Rumâni* sau *Rumeni* (Nenițescu, 1895, p. 183). Constantin N. Burileanu (1906) înregistra pentru fărșeroți forma *rrmân*, iar în titlul cărții sale numele este *romăni*: *De la Românii din Albania*. Forma *rămăni* este confirmată apoi de toți specialiștii care au făcut cercetări de teren la aromânii din Albania. Îi cităm în acest sens mai întîi pe elevul lui Weigand, Th. Capidan, care i-a cunoscut direct pe fărșeroții din Albania (cf. Capidan, 1931, p. 1–210), de la care a auzit că își spun *rumăni, romăni* sau *rămăni*, termenul din urmă funcționînd ca nume generic (Capidan, 1931, p. 170; 1932, p. 3–4), pe Nicolae Saramandu (2003, p. 24; 2004, p. 86; 2007, p. XXXI–XXXII), Petru Neiescu (1997, p. 27 și urm.) etc. Noi înșine am înregistrat în cercetările noastre din Albania formele *rămăni*⁵, la aromânii moscopoleni, și *răméni* (cu *e* deschis), la fărșeroții din Divjaka, Elbasan, Boboștița, Gjirokastrë. Ipoteza noastră este că forma *Arămân*, din volumul I al lucrării *Die Aromunen* a lui Weigand, este de fapt o reconstrucție a autorului, care însă nu se bazează pe nici o regulă fonetică. După cum se știe, *a* protetic a apărut în etnonimul *rumănu* (< lat. *romanus*), datorită pronunțării *forte* a lui *r* inițial, pronunțare specifică în graiul multor români din sudul Dunării. În forma rezultată, *arumân*^u, vocala neaccentuată *u*, de după *r*, s-a sincopat, probabil tocmai datorită pronunțării *forte* a lui *r*, rezultatul fiind *armân*^u. La alți aromâni însă, situați mai la nord-vestul Peninsulei Balcanice, după cum observa Th. Capidan (1932, p. 224–227), *a* protetic este mai rar și lipsește din apelativul etnic la aromânii din Albania, fărșeroți sau moscopoleni⁵. După știința noastră, forma *arămăni* nu este atestată de nimeni, în afară de Gustav Weigand. Aromânii, cînd nu se apelează după numele localităților de origine—*avdilăt* (din Avdela), *pirvu-lăt* (din Perivole), *sîrmînăt* (din Samarina), *niçôț* (din Nicea) etc.⁶—, își spun *armăni, fărșeroț, rămăni, rumăni, romăni, răméni*. Întrebuițînd forma *Arămân*, Weigand a dorit, foarte probabil, să justifice o dată

⁵ Aromânii din Albania, pe care Weigand i-a vizitat la Lînga, Elbasan, Berat, în cîmpia Muzakia, la Korça, Moscopole, Șipsca etc., își spun *rămăni*ⁱ, *rămăni*ⁱ, *rrămăni* sau chiar *rrmân*, toate acestea fiind forme rezultate din același etimon: lat. *romanus* > *rumăni* > *rămăni* > *rrmân*. La acest etnonim lipsește proteza lui *a*, care este mai rară în graiurile aromănești din Albania (cf. Bardu, 2004, p. 79–80).

⁶ Cf. Saramandu (1984, p. 424; 2004, p. 82).

mai mult termenul *Aromunen*, folosit de el în cele două volume în cauză, etnonim menit a-i cuprinde pe toți macedoromânii.

*

5. De ce *Aromunen* și nu *Arumänen*? Se știe că, în limba germană, termenul folosit pentru a-i denumi pe români este *Rumänen*. Acest apelativ, împreună cu variantele și derivatele *Rumäne*, *Rumänin*, *rumänisch*, *Rumänien* (pentru numele de țară) „se generalizează și rămân în uz pînă astăzi în toate țările de limbă germană” (Arvinte, 2008, p. 198). Denumirea germană *Rumänen* datează, probabil, de cînd o mare parte din românii înșiși își spuneau *rumâni*⁷, pentru că acesta este, după cum am văzut mai sus, un rezultat în română a evoluției fonetice a latinescului *romanus*⁸. Vasile Arvinte, un foarte bun cunoscător al raporturilor lingvistice româno-germane, ne atrage atenția însă că, pînă să se impună formele respective, au existat și au fost întrebuințate în limba germană, încă din secolul al XVI-lea, forme cu *o* (: *Rom...*). Atestări, în acest sens, ne spune Vasile Arvinte, pe baza unor cercetări minuțioase, se găsesc:

- la istoriograful sas Johannes Lebel (1490–1566): *Romuini* (p. 200);
- la J. Tröster (1666): *Romunos*: „...nennen sich *Romunos...*” (*loc. cit.*);
- într-un edict al împăratului Leopold, din 1701: *Romeni* (*loc. cit.*);
- la un autor anonim austriac (1701): „muntenii și moldovenii sînt numiți în limba maghiară *Ola*, în săsește *Bloch*, în românește ei se numesc pe ei înșiși *Romun*.

Alte variante semnalate de autor sînt *Romuin*, *Romulien*, *Romunx* etc. (cf. Arvinte, 2008, p. 200–207).

⁷Vezi în acest sens cunoscutele cuvinte ale lui Grigore Ureche, din *Letopisețul Țării Moldovei*: „*Rumânii cîți să află lăcuiitori în Țara Ungurească și la Ardeal și la Maramoroșu, de la un loc sîntu cu moldovenii și toți de la Râm se trag*” (Ureche, 1987, p. 77).

Dar tot atît de adevărat este că și forma *român* a fost întrebuințată alături de cea de *rumân*, la nivel popular, din cele mai vechi timpuri. O demonstrează aceasta, cu numeroase argumente, Vasile Arvinte, în studiul filologic *Român, românesc, România* (2008). Concluzia la care ajunge autorul în acest sens este fără echivoc: „Discuția asupra variantelor fonetice *român*, respectiv *rumîn* a arătat că acestea au o bază dialectală de necontestat... sînt autentic populare, motivate din punct de vedere etimologic, în sensul că evoluția lor fonetică este comparabilă cu a altor elemente latinești, moștenite. Vechimea lor urcă pînă în latina populară. Faptele de limbă din graiul moldovenesc (și din alte grupuri daco-românești), dar mai cu seamă situația din unele graiuri aromâne, unde mai greu se poate admite o influență cărturărescă, ne furnizează dovada că variantele cu *o* sînt anterioare influenței latinești savante. Această influență a avut însă un rol important în impunerea și generalizarea variantelor cu *o* în limba română de cultură, prin raportarea permanentă a numelui etnic român la etimonul *romanus*. Din limba literară, variantele cu *o* au putut pătrunde apoi și în multe graiuri populare” (Arvinte, 2008, p. 64; vezi întregul subcapitol *Baza dialectală a variantelor român–rumân* din capitolul *Numele etnic român (rumân)*, p. 33–64).

⁸Un alt rezultat este chiar forma *român* (vezi *supra*, nota 6).

⁹În reproducerea acestui citat am înlocuit forma inexactă *armâni* a traducătorilor și comentatorilor Bandu și Bara, cu termenul *aromâni*, așa cum ne cere Gustav Weigand însuși în precizările sale din cele două volume *Die Aromunen*: II (1894), p. VIII și I (1895), p. VII (vezi *supra*).

Nu știm dacă, atunci cînd a scris cele două volume ale lucrării *Die Aromunen*, Gustav Weigand avea cunoștința de formele de tip *Romeni*, *Romun*, *Romunos* etc., din limba germană. Dar nu încapă nicio îndoială că el cunoștea forma *român*, din limba literară din România acelor vremuri, diferită de cea din germană, și pe cele de *armân* și (*a*)*rămân*, aceasta din urmă cu variantele menționate mai sus (*Arumăân*, *Arămeâni*, *Fărșeroți*), înregistrate de el la macedoromânii pe care i-a contactat în călătoriile sale. Supoziția noastră este că, propunînd și folosind forma generală *Aromunen*, Weigand a dorit să arate, pe de o parte, că aromânii sînt deosebiți de dacoromânii din România modernă, iar pe de altă parte, că și unii, și alții constituiseră cîndva aceeași unitate lingvistică, pe un același teritoriu, cum însuși afirmă în *Die Aromunen* (I, 1895, p. 271) (vezi *infra*).

*

6. În logica celor arătate mai sus, considerăm că e falsă ideea susținută de Mariana Bara că Gustav Weigand, creînd termenul de *Aromunen*, a vrut să-i deosebească pe aromâni de români, în general. A vrut să-i deosebească de dacoromâni, nu de români. Iată ce spune concret autorul german, la p. 271 a volumului I din *Die Aromunen*, despre cele patru ramuri ale românității:

„Se poate discuta despre «romanici» numai din punct de vedere etnografic. Același lucru este adevărat și pentru neamul românesc din care aromânii noștri sînt o ramură. Prin limbă cele patru neamuri românești: dacoromânii, aromânii⁹, megleniții și istrienii sînt legate în modul cel mai strîns și limba nu dovedește nimic în plus, decît că neamurile care trăiesc astăzi separat, trebuie să fi fost cîndva unite în spațiu.” (s.n.)

(Weigand, 2014, p. 271)

Această afirmație desfide orice altă interpretare a concepției lui Weigand privind unitatea dialectală a limbii române istorice. Ea poate fi considerată, după cum a observat profesorul Marin Petrișor, de la Universitatea „Ovidius” din Constanța, într-un articol nepublicat încă, „*preambulul teoriei privind limba română comună (protoromâna), din care s-au desprins dialectele limbii române*”, începînd cu secolul al X-lea d. Ch., teorie îmbrățișată apoi de cei mai mulți lingviști români și străini. Să mai aducem aminte și aici observația ultimului mare romanist european care a fost Eugeniu Coșeriu, observație fondată pe cercetări extinse și profunde ale tutu-

ror limbilor romanice, că „limba română ca limbă istorică este, precum se știe, mai unitară decît alte limbi romanice: mult mai unitară decît limba istorică italiană (în care dialectele primare prezintă diferențe uneori radicale), mai unitară decît franceza și cel puțin tot atît de unitară ca spaniola istorică, cu cele trei dialecte primare ale ei (asturo-lionez, castilian, navaro-aragonez)” (Coșeriu, 2005, p. 116).

Așadar, Mariana Bara ar trebui să lase deoparte speculațiile și interpretările sale mistificatoare, referitoare la așa-zisa „limbă armânească”, speculații și mistificări care țin poate de politică, iar nu de știință. Dacă nu din rațiuni științifice, măcar din respect față de Gustav Weigand, care, la vremea respectivă, a fost un dialectolog „complet” (cf. Arvinte, 1993, p. 30).

Bibliografie

- Arvinte, V. (1993). *Contribuția lui Gustav Weigand la dezvoltarea dialectologiei românești*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, anul XXXIII, seria A. *Lingvistică*, p. 29–43.
- Arvinte, V. (2008). *Român, românesc, România*. Studiu filologic. Ediția a III-a, definitivă, Casa Editorială „Demiurg”, Iași.
- Bardu, N. (2004). *Limba scrierilor aromânești de la sfârșitul secolului al XVIII-lea (Cavalioti, Daniil, Ucuta)*, Ovidius University Press, Constanța.
- Burileanu, C.N. (1906). *Dela Români din Albania*, București.
- Capidan, Th. (1931). *Fărșeroșii. Studiu lingvistic asupra românilor din Albania*, în „Dacoromania”, anul VI, 1929–1930, p. 1–210.
- Capidan, Th. (1932). *Aromânii. Dialectul aromân. Studiu lingvistic*, „Imprimeria Națională”, București.
- Coșeriu, E. (2005). *Limba română – limbă romanică*, Editura Academiei Române, București.
- Dictionnaire 1994 = Dictionnaire Hachette encyclopédique illustré*, Paris.
- Lascu, S. (2003). *Periegeze ale românilor din țară la frații din Balcani (1852–1914)*, în vol. *Istorie și diplomație în relațiile internaționale*, Ovidius University Press, Constanța.
- Neiescu, P. (1997). *Mic atlas al dialectului aromân din Albania și din Fosta Republică Iugoslavă Macedonia*, Editura Academiei Române, București.
- Nenișescu, I. (1895). *Dela Români din Turcia Europeană*, București.
- Papahagi, Per. (1909). *Scriitori aromâni în secolul al XVIII-lea (Cavalioti, Ucuta, Daniil)*, București.
- Saramandu, N. (1984). *Aromâna*, în *Tratat de dialectologie românească*, Scrisul românesc, p. 423–476, Craiova.
- Saramandu, N. (2003). *Studii aromâne și meglenoromâne*, Editura Academiei Române, București.
- Saramandu, N. (2004). *Romanitatea orientală*, Editura Academiei Române, București.
- Saramandu, N. (2007). *Aromâna vorbită în Dobrogea. Texte dialectale și glosar*, Editura Academiei Române, București.
- Ureche, Gr. (1987). *Letopisețul Țării Moldovei*, Editura Minerva, București.
- Weigand, G. (1894). *Die Aromunen. Ethnographisch – philologisch – historische Untersuchungen über das Volk sogenannten Makedo-Romanen oder Zinzaren*, zweiter Band, Leipzig.
- Weigand, G. (1895). *Die Aromunen. Ethnographisch – philologisch – historische Untersuchungen über das Volk sogenannten Makedo-Romanen oder Zinzaren*, erster Band, Leipzig.
- Weigand, G. (2014). *Armânii. Cercetări etnografice-filologice-istorice asupra poporului așa-numiților macedo-romani sau țînțari*. Volumul I. *Țară și oameni*, București.